

Strategija bezbednosti mladih grada Niša

Draft

UVOD

Prepoznajući značaj i potrebu rada na unapređenju bezbednosne pozicije mladih u Nišu, Medija centar i Proaktiv su sprovele projekat (Ne)Bezbednost Mladih, podržan od strane Misije OEBS-a, sa ciljem iniciranja porcesa koji bi omogućio izgradnju platforme donosioca odluka, predstavnika institucija i civilnog sektora usmerne na izgradnju koncepta unapređenja bezbednosti mladih ljudi u gradu.

Naime, grad Niš predstavlja jedan od 13 gradova u Srbiji koji je sproveo proces definisanja Strategije bezbednosti grada Niša i razvio čitav set aktivnosti koje se bave unapređenjem bezbednosti građana. Naslanjajući se na donešenu strategiju, a u skladu sa uočenim potrebama, pokrenut je proces uspostavljanja partnerstva i strateških smernica za dalji zajednički rad na temi bezbednosti i mladih. Pored rada na platformi, u okviru projekta sprovedeno je istraživanje o percepciji bezbednosti mladih u gradu iz ugla samih mladih i proces usmerenih konsultacija sa ciljem definisanja strateškog okvira delovanja u cilju unapređenja trenutne situacije.

Pred vama se nalazi dokument koji predstavlja opšti pregled mogućeg strateškog delovanja lokalnih partnerstava u cilju unapređenja trenutne situacije. Prikaz se u potpunosti naslanja na Strategiju bezbednosti grada Niša, prikazujući pravce delovanja u skladu sa specifičnostima i problema mladih. Dokument je izrađen u usmerenom procesu konsultacija sa predstavnicima civilnog sektora, institucija, prvenstveno sa lokalnog, ali i sa nacionalnog nivoa. Osnovna ideja, bila je da se aktivnosti na polju bezbednosti mladih, fokusiraju na osnovne, ključne probleme bezbednosti mladih. Upravo smo se razloga usmerenog delovanja, a na osnovu sprovedenih konsultacija, fokusirali na izdvajanje ključnih prioriteta, koje vama predstavljamo i stavljamo na diskusiju. Osim usklađivanja sa Strategijom bezbednosti grada Niša, dokument je definisan tako da prati smernice drugih nacionalnih strategija kako za mlade tako i za pojedinačne oblasti koje su obuhvaćene dokumentom.

Ideja organizacija koje stoje iza ovog projekta je bila da na ovaj način, predlažući opšti, mogući okvir delovanja, pokrene javnu diskusiju u cilju jasnog definisanja konsensusa po pitanju unapređenja bezbednosne situacije mladih. Dokument koji predstavljamo samo je skica, početni input, za čiju dalju razradu u cilju adekvatnijeg odgovora na lokalna pitanja od značaja za bezbednost mladih neophodno okupiti sve aktere u gradu. Ujedno ovo je i poziv da nam se priključite u daljem radu na stvaranju koncepta Niša kao bezbednog grada za mlade.

BEZBEDNOST I MLADI

Kontekst, percepcija bezbednosti od strane mladih i ključni problemi

Iako su napravljeni značajni koraci od strane države u uspostavljanju sistema brige o mladima, mladi ljudi u Srbiji, od 15- 30 godina, čine jednu od najbrojnijih marginalizovanih grupa u društvu. Sa pravom se može reći, da se mladi u njihovom sadašnjem društvenom kontekstu, suočavaju sa sve brojnijim izazovima, koji podrazumevaju sve veću nesigurnosti i sve brojnije pretnje bezbednosti. Istraživanja različitih institucija, stručnjaka i nevladinih organizacija, potvrđuju upravo izrečenu tvrdnju.

Biti mlad u Srbiji, u brojkama, podrazumeva sledeće¹:

- Mladi u Srbiji (15- 29) čine 20,17% stanovništva;
- Mlada populacija je zastupljena sa 15,8% među stanovništvom koje živi ispod granice siromaštva;
- U Srbiji je nezaposleno oko 200 hiljada mladih starosti između 15 i 30 godina, a od toga oko 50 hiljada ima samo osnovno obrazovanje ili je bez završenog osnovnog obrazovanja;
- Mladi čine 26,7% ukupnog broja prijavljenih na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje, gde najveću grupu čine mladi od 25- 29 godina (oko 94.380), a zatim mladi od 20- 24 god (78.640);
- Stopa nezaposlenosti mladih od 15 do 24 godine izmladi odnosi 40.7%, a stopa nezaposlenosti mladih od 25 do 34 godine je 20.4%, dok su posebno ugroženi mladi sa nižim obrazovnim statusom, mladi sa invaliditetom, Romi i mlade žene;
- Trećinu „mladih“ od 31 do 35 su još uvek izdržavani od strane roditelja;

Kao što brojke pokazuju, siromaštvo, nezadovoljavajuć obrazovni status i/ili problematičan kvalitet obrazovanja, nezaposlenost i nasilje čine svakodnevnicu mladih ljudi u Srbiji. Upravo su ovo i ključni faktori koji uslovljavaju njihovu marginalizaciju i čine da se mladi osećaju nebezbedno u svom okruženju.

Ako ovim podacima dodamo i činjenicu da se period mladosti predstavlja jedan od najburnijih razvojnih perioda, u kojem se izgrađuje osećaj ličnog identiteta i osećaja sebe u svom okruženju i definišu odnosi sa istim, jasno je koliko su brojni rizici koji prete da ugroze lični razvoj i uspešnu socijalnu integraciju. To takođe govori o nophodnosti društva da pruži mladom čoveku adekvatnu podršku i usmerenje kroz izazove sa kojima se svakodnevno suočavaju.

Različite studije bavile su se analizom ključnih rizika koji utiču na kvalitet života mladih ljudi, posebno na njihovu bezbednost. U studiji „Bezbednost mladih u Srbiji“ kao ključni rizici izdvajaju se sledeći:

- Rizici vezani za stanje u lokalnoj zajednici koji se odnose na dostupnost narkotika, oružja, prisutnog nasilja u medijima, uzori/ modeli ponašanja u zajednici, ekstremno

¹ Bezbenost mladih u Srbiji, FOD (2008).

teška ekonomska situacija koja se odražava kroz visoku nezaposlenost i siromaštvo, koje često imaju za posledicu ekstremizma, itd .

- Rizici vezani za *stanje u širem okruženju* koji promovišu nasilje (rat i drugi sukobi u zajednici).
- Rizici vezani za *stanje porodice*- prisutne disfunkcionalnosti u porodici-alkoholizam, kriminal, narkomanija, mentalna oboljenja u porodici, nasilje u porodici, ali imanje poremećaji u komunikaciji, slaba emocionalna povezanost članova porodice, itd.
- Rizici vezani za *obrazovni sistem*: antisocijalno ponašanje, nasilje nastavnog osoblja (agresija, nepravednost, ucene, pretnje), nisko koritranje obrazovanja, neuspeh u školovanju, neangažovanost u obrazovnom procesu, nereagovanje sistema na nasilje.
- Rizici vezani za *odnose vršnjaka*: vršnjačko nasilje, buntovništvo, prijatelji sa problematičnim ponašanjem, odbačenost od vršnjaka, otuđenost, izolacija, uticaj bandi/ ekstremnih grupa.
- Rizici vezani za *psihofizicko stanje* pojedinaca: sociopatske tendencije, konstitucionalni hendikepi, emocionalna tupost, emocionalna nezrelost, nisko samopostovanje.

Ako ovome dodamo i sve rizike koje sa sobom nosi adolescencija- sklonost ka ispitivanju granica, koketiranje sa zabranjenim (primer, korišćenje psihoaktivnih supstanci), ulazak u prve seksualne odnose, definisanje odnosa ja- grupa, govori koliko je problematika vezana za bezbednost na različitim nivoima- pojedinac- vršnjaci- lokalna zajednica- šire društvo, izazovna.

Koliko je jedno društvo sposobno da kontroliše i minimizira faktore rizika, zavisi upravo od kapaciteta zajednice da razvije tzv zaštitne faktore. Prema istim studijama, smatra se da ono ka čemu treba da teži svako društvo, koje ima za misiju obezbeđivanje maksimalnog kvaliteta života mladih, upravo unapređivanje kapaciteta u sledećim oblastima:

- Uticaj na pospešivanje kvalitet interakcija između pojedinca i okoline koje omogućavaju razvoj: čvrstog ličnog identiteta, vezanost deteta za roditelje, integrisanost u grupu vršnjaka, povezanost sa drugim odraslim osobama koje same neguju pozitivno i socijalno ponašanje;
- Uticaj na aspekte okruženja koji podrazumevaju razvoj: partnerskih odnosa u zajednici, saradnja škole i porodice, kvalitetan obrazovni sistem, dobar zakonodavni sistem, visok standard života, visok stepen ljudske bezbednosti;
- Posticanje i omogućavanje individualnog psiho- socijalnog razvoja pojedinca: razvoj kognitivnih i socijalnih veštine, karakteristike temperamenta, itd.

Ono što dalje sledi jeste upravo procena bezbednosti mladih sa aspekta analize zastupljenosti faktora rizika i kapaciteta lokalne zajednice da ih prevaziđe. Naime, tek jasnim sagledavanjem problema, postavljanjem dijagnoza bezbednosti mladih kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou, omogućava se jasnije, fokusirano, obuhvatno i

strateško delovanje, kako bi se na svakom nivou minimizirali rizici i omogućio uspešniji i kvalitetniji lični razvoj i socijalna integracija.

Precepcija stepena bezbednosti Niša od strane mladih

Koliko sami mladi smatraju da je im je bezbednost ugoržena ili ne, pokazuju brojna istraživanja. U cilju jasnijeg sagledavanja stavova mladih u Nišu o stepenu bezbednosti zajednice, u okviru projekta „(NE)Bezbednost mladih“ sprovedeno je kvantitativno istraživanje na uzorku mladih od 15- 30 godina starosti. Cilj istraživanja je bio da pruži empirijske informacije o stavovima mladih u Nišu o bezbednosti ovog grada i ključnim aspektima nebezbednosti, koji su kao takvi prepoznati u Strategiji bezbednosti grada Niša. Pored faktora rizika, istraživanje se bavilo i razumevanjem kapaciteta mladih za prevazilaženje istih, te je kao posebnu vrijablu isptiivao kakav je stepen informisanosti mladih u zajednici i pozavanje načina informisanja, kao i spremnosti mladih da aktivno učestvuju u političkom i društvenom odlučivanju, odnosno da preuzmu aktivnu ulogu u rešavanju problema sa kojima se oni ili druge grupe u zajednici suočavaju.

U okviru istraživanja, a u skladu sa dokumentom Strategije bezbednosti grada Niša, ispitane su sledeće kategorije bezbednosti:

1. Opšta bezbednost - ključni indikatori sigurnosti i identifikacija glavnih problema koji narušavaju bezbednost mladih;

2. Ekonomska bezbednost – u okviru ove teme, obrađene su sledeće podteme:

- 2.1. Rad - nezaposlenost, siromaštvo, prava zaposlenih;
- 2.2. Trgovina - kvalitet robe i usluga;

3. Socijalna bezbednost- pokriveno su sledeće podteme

- 3.1. Zdravlje
- 3.2. Kriminal
- 3.3. Poštovanje ljudskih prava i prava manjina
- 3.4. Saobraćaj i transport
- 3.5. Vršnjačko i porodično nasilje

4. Društveno-politička odgovornost - aktivizam i informisanost mladih.

Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 415 mladih na teritoriji grada Niša. Pri tome su proporcionalno obuhvaćene sve gradske opštine. Uzorak mladih su sačinjavali ispitanici od 15 do 30 godina starosti, klasifikovani prema obrazovnom i radnom statusu. Uzorak je polno ujednačen (210 ispitanika muškog pola i 205 ženskog pola). Među ispitanicima je 25% zaposlenih. Najznačajniji nalazi biće predstavljeni u nastavku.

1. Procena opšte bezbednosti i ključnih problema/ tema

Generalno, najveći broj ispitanih- 50.8% smatra da je Niš bezbedno mesto za život i po ovom pitanju ne postoje razlike na poduzorcima ni po godištu, polu, radnom ili obrazovnom statusu. Značajan procenat ispitanih- 25.3% nije bila u mogućnosti da proceni da li je bezbedan/nebezbedan u Nišu. Četvrtina mladih se ne oseća bezbedno. Nalazi korespondiraju sa nalazima istraživanja sprovedenim na jugu Srbije, gde se može čak zaključiti da se sve uzrasne grupe mladih osećaju bezbednije nego što je to bio slučaj pre dve godine (trećina ispitanika).

Posredno o stepenu opšte bezbednosti mladih i osećaju sigurnost saznajemo ispitivanjem spremnosti na migriranje mladih, odnosno o tome gde vide sebe u budućnosti. Naime, odluka otići ili ostati upravo zavisi od stepena inkluzije mladih u određenoj sredini, gde procena bezbednosti predstavlja jedan od značajnih faktora koji utiču na odluku. Nalazi dobijeni u ovom istraživanju u potpunosti sa slažu sa nalazima dobijenim u istraživanju „Mladi na jugu Srbije“².

Oko 32% mladih ne vidi svoju budućnost u ovom gradu, dok 43% planira da ostane u Nišu. U odnosu na skoro sprovedena istraživanja na jugu Srbije, u Nišu je ovaj procenat manji od proseka za ceo region. Razloge za migracije treba tražiti u politička neizvesnost i ekonomskoj nestabilnosti. Interesantan je nalaz da 25% mladih je još uvek neodlučno, a detaljnija analiza pokazuje da je reč prvenstveno o mlađim grupama ispitanika - srednjoškolcima. Verovatno je da će ta odluka zavistiti dosta i od odluke gde će nastaviti svoje školovanje, ali ovaj nalaz govori i da mlad čovek nakon završene srednje škole uopšte nije u poziciji da ima viziju budućnosti. Indikativno je i to da studenti u najvećoj meri planiraju svoju budućnost u drugim sredinama, dok je to manje zastupljeno kod onih koji su završili fakultet. Uprkos tome što trećina ispitanika je donela odluku da ostane u Nišu, najveći broj njih smatra da im je veoma teško da planiraju svoju budućnost u ovom gradu.

Analizirajući dalje šta su ključni problemi koji utiču na osećaj bezbednosti/nebezbednosti, ispitanici navode u najvećem slučaju upravo *materijalnu neizvesnost*- nezaposlenost i siromaštvo- čak 59% mladih (!). Na drugom mestu, mladi su navodili problem *nasilja i kriminala*- 17% i u istom broju *neobrazovanost/neinformisanost* mladih.

2. Ekonomska bezbednost

2.1. Rad- nezaposlenost i siromaštvo, prava zaposlenih- Nezaposlenost i siromaštvo su identifikovani kao glavni problemi koji narušavaju sigurnost mladih. Čak više od 70% mladih (neuključujući mlađe od 18 god) je saglasno sa tvrdnjom „*moji prijatelji su većinom nezaposleni*“.

Ispitujući dalje zadovoljstvo mladih njihovom ekonomskom pozicijom, vidimo da su mladi u većini nezadovoljni svojim materijalnim statusom. Naime, tek jedna trećina uzorka je zadovoljna istim i kako su analize pokazale, to većinom srednjoškolci i mlađi studenti, koji nisu još materijalno nezavisni od roditelja i koji nisu realni u proceni sopstvene ekonomske

2

pozicije. Podaci u potpunosti korespondiraju sa nalazima na nacionalnom nivou, sa istom primećenom tendencijom kod mlađih grupa.

Ako pogledamo situaciju kod zaposlenih ispitanika, većina je nezadovoljna primanjima i ličnom ekonomskom situacijom. Zadovoljniji su mladi koji su zaposleni u državnom sektoru, od onih zaposlenih u privatnom sektoru i onih koji se bave nekom slobodnom i samostalnom profesijom. Uprkos tome, 80% mladih poseduje personalni računar, što posredno govori o ekonomskom statusu i funkcionalnoj pismenosti omladine u Nišu.

Među zaposlenim ispitanicima, 40% smatra da su im prihodi u skladu sa njihovim radnjim angažovanjem i obrazovnim statusom. Da je zadovoljno poslom navelo je 43% ispitanih, dok skoro 22% je bilo neodlučno po ovom pitanju.

Iako većina ispitanika procenjuje da su uslovi u kojima rade bezbedni, svega 80% zaposlenih ispitanika poseduje radnu knjižicu, dok 60% ima obebeđeno zdravstveno, penziono i invalidsko osiguranje. 64% ispitanika poseduje ugovor o radu. 18% ispitanika smatra da postoje oblici rodne, verske i etničke neravnopravnosti na njihovom radnom mestu.

2.2. Kvalitet robe i usluga u trgovinama- Kvalitet robe i usluga je posebna tema bezbednosti, prema kojoj mladi imaju podeljene stavove i kriterijume procene. Iako su mladi skloni potrošačkom ponašanju, po ovom pitanju- *da li su zadovoljni izborom robe u niškim prodavnicama*, najveći broj ispitanika nema diferenciran stav.

3. Socijalna bezbednost

3.1. Zdravlje- Istraživanje nije dalo podataka o zdravstvenom statusu mladih, što nije bio cilj. Ono što se dobilo kao značajan podatak jeste obuhvat uključenost mladih u zdravstveni sistem, gde 86% ispitanika poseduje overenu zdravstvenu knjižicu, a 70% smatra da uredno brine o svome zdravlju. Međutim kada je u pitanju procena kvaliteta usluga i poverenje u niške zdravstvene ustanove, stavovi su podeljeni.

Alkohol predstavlja jedan od velikih socijalno-patoloških i zdravstvenih problema, koji pogađa i populaciju mladih. Rezultati su to potvrdili. Čak 78.6% izjavljuju da mladi u njihovom okruženju često konzumiraju alkohol. Više od 80% ispitanika smatra da je razlog upravo dostupnost alkohola maloletnim licima, kako u prodavnicama, tako i u kafićima. Kada je reč o drugim psihoaktivnim supstancama, može se zaključiti da su i one vrlo dostupne. Preko polovine ispitanika- 53% tvrdi da bi znalo kako da nabavi marihuanu ili neku drugu psihoaktivnu supstancu, kada bi to želelo.

3.2. Kriminal-Čak 37% ispitanika smatra da je kriminal značajno prisutan u Nišu, dok 31% nema stav o ovoj temi. Tako veliki broj neodlučnih, čak trećina, govori u prilog činjenici da je ovaj problem prisutniji nego što to mladi jesu spremni da priznaju. Na pitanje da procene koliko je kriminal zastupljen u njihovom kraju grada, kao najmanje bezbedne su ocenjene gradske opštine Palilula i Crveni Krst, dok je gradska opština Niška Banja procenjena kao opština sa najnižom stopom kriminala. Međutim oko 67% mladih smatra da noću nije opasno

biti na ulici- ovaj procenat varira od opštine do opštine. Ovaj stav se najviše odnosi na gradsku opštinu Medijana, koju su mladi procenili kao najbezbedniju noću. Mladi su većinom saglasni u stavu da postoje delovi grada koji su manje bezbedni, te da u njih ne treba zalaziti. Uprkos tome, 74% mladih se izjasnilo da ima poverenje u organe javnog reda i mira.

3.3. Poštovanje ljudskih prava i prava manjina- Iako je svega 5% mladih identifikovalo i svrstalo neravnopravnost i netoleranciju u glavni problem koji narušava njihovu bezbednost, dublje analize govore da je ovo mnogo pristuniji problem.

Više od 50% ispitanika primećuje grafite po gradu koji pozivaju na nacionalnu ili versku netrepeljivost. Svega 36% ispitanika smatra da u ovom gradu svako sme da izrazi svoje versko ili nacionalno opredeljenje. Više od 66% ispitanika se ne slaže sa tvrdnjom „U Nišu se poštuju verske i nacionalne manjine“. Slična situacija je i sa tvrdnjom „U ovom gradu svako sme da izrazi svoje seksualno opredeljenje“. Još više zabrinjava visoka stopa neutralnog (nezainteresovanog) stava kod ovih tvrdnji - četvrtina ispitanika gotovo da nema definisan stav o ovim problemima ili nije spremna da ga kaže.

Ispitujući koliko su ugrožena prava različitih grupa mladih na radu, vidi se da polna neravnopravnost na radu nije identifikovana kao značajan problem. Osobe ženskog pola nisu diskriminisane, prema mišljenju mladih, sa jednakim poteškoćama se suočavaju sa nezaposlenošću kao i osobe muškog pola. Međutim, ono što se pokazalo kao problem jeste pozicija osobama sa invaliditetom. Naime, 57% mladih pepoznaje da osobe sa invaliditetom se suočavaju sa problemom da se zaposle u Nišu.

3.4. Saobraćaj i transport- Bezbednost u saobraćaju je u velikoj meri povezana sa prisustvom alkohola kod mladih. Najveći procent saobraćajnih nezgoda u gradu, u kojima su stradale mlade osobe, je povezan sa vožnjom pod dejstvom alkohola. Pitali smo ispitanike da li poznaju mlade osobe koje voze automobil pod dejstvom alkohola i dobili potvrđan odgovor u 63% slučajeva.

Ostala pitanja vezana za bezbednost u saobraćaju nisu pokazala indikativnu doslednost. Mladi uglavnom nemaju stav o tome da li vozači u Nišu poštuju saobraćajne propise. Njihovi stavovi na ovu temu su podeljeni i ne možemo na osnovu njih donositi validne zaključke.

3.5. Vršnjačko i porodično nasilje- Nasilje je oblast kojoj smo vrlo ozbiljno i oprezno pristupili. Nasilje u porodici je oblast, koja obično obiluje socijalno-poželjnim odgovorima ili o kojoj se radije ne govori, ali i pored toga čak je četvrtina ispitanika navela da poznaje osobe koje trpe nasilje u porodici.

Prema nalazima, u odnosu na nasilje u porodici, vršnjačko nasilje transparentniji problem, značajnije prisutniji kod mladih. Kod ovog pitanja su razlike prema polu evidentne - veći broj mladića je prisustvovao tučama u odnosu na broj devojaka. Tuči je prisustvovalo više od 60% momaka, dok je svaka četvrta devojka bila svedok tuči.

4. Društveno-politička odgovornost, aktivizam i informisanost mladih

Na pitanje da li smatraju da mladi u Nišu aktivno učestvuju u društveno-političkom odlučivanju, 19% je odgovorilo potvrdno. Uprkos tome, više od 70% ispitanika tvrdi da se trudi da bude informisano o aktuelnim dešavanjima u gradu. Značajnije veći broj mladih- 31% ispitanika navodi da je aktivno u nekoj omladinskoj ili studentskoj organizaciji, što je značajnije iznad nacionalnog proseka, ali i proseka u istraživanjima sprovedenim na jugu Srbije (9 %) . Sličan trend se primećuje i kod izlaznosti mladih na izbore, gde su ispitanici podeljeni po pitanju izlaska na prošle lokalne izbore- 46% glasalo, 54% nije.

Možemo zaključiti da su mladi u Nišu podeljeni u pogledu proaktivnog načina razmišljanja, društvene odgovornosti i informisanosti. Postoji dosledna korelacija između većine prethodnih pitanja. Oni ispitanici koji su pozitivno odgovorili na pitanja o informisanosti i o glasanju, su većinom isti oni koji su članovi nekih omladinskih udruženja i koji su zainteresovani za politička dešavanja u gradu. Nezaposleni ispitanici i srednjoškolci su najmanje zainteresovani za društvena i politička dešavanja u gradu, dok su najviše zainteresovani i uključeni studenti. Polne razlike nisu statistički značajne.

Nalazi dobijeni ovim istraživanjem u potpunosti se slažu sa podacima istraživanja koja su sprovedena na nacionalnom nivou³, gde skoro 51% mladih izjavljuje da se oseća bezbedno u svom okruženju. Takođe, i ova istraživanja navode da su ključni razlozi koji ih čine da se osećaju nebezbedno ekonomske prirode- siromaštvo (svaki drugi ispitanik), nezaposlenost (svaki peti ispitanik) i korupciju i kriminal (svaki dvanaesti ispitanik).

Osnovni problemi i izdvojeni prioriteti

Kao što je već navedeno, dokument predstavlja skicu strateškog okvira za unapređenje bezbednost mladih u Nišu i oslanja se na već usvojenu Strategiju bezbednosti grada Niša. Naime, i sama Strategija prepoznaje mlade kao značajnu grupu čiju bezbednosnu poziciju treba unaprediti. Ideja organizacija okupljenih na projektu bila je da se kroz implemetaciju atktivnosti izgrade partnestva koja će definisati pravce akcije, izdvajajući i definišući prvenstveno one probleme/ teme, čiji se uticaj procenjuje kao najznačajnij, odnosno čije rešavanje može doprineti značajnije unapređenju bezbednosne situacije mladih.

U cilju definisanja prioriteta, pored desk analize i istraživanja, koje je ukazalo na kritične teme za bezbednost mladih, sproveden je fokusiran proces konsultacija. U okviru procesa konsultacija sprovedene su dve fokus grupe u gradu Nišu gde su učestvovali predstavnici civilnog sektora i institucija, dok su dodatno konsultovani i predstavnici organizacija i programa koji se na nacionalnom nivou sprovode na teme od značaja za bezbednost mladih.

³ Bezbednost mladih u Srbiji, FOD (2010)

Rezultati ovih usmerenih konsultacija ukazuju na sledeće oblasti/ teme koje se vide kao prioritete.

Nezaposlenost

Mladi predstavljaju jednu od najugroženijih grupa prema ovom kriterijumu i kao takva prepoznata je u brojnim državnim dokumentima i strategijama kao jedna od sedam vunerabilnih grupa⁴. Prema Anketi o radnoj snazi iz novembra 2011. godine, najveća stopa nezaposlenosti u Srbiji zabeležena je među mladima uzrasta od 15 do 24 godine (51,9%), dok stopa nezaposlenosti mladih uzrasta od 25 do 34 godine iznosi 32%. Podaci iz Republičkog zavoda za statistiku iz aprila 2012. godine pokazali su da se broj nezaposlenih nije promenio u odnosu na novembar prošle godine⁵. U radno aktivnoj grupi (koja je odgovarajuće stručne sprema za zapošljavanje i traga za poslom) nezaposleno je 50.9 procenata mladih. Sledeća uzrasna kategorija, mladi od 25 do 34 godine, radno aktivno je 80% mladih, od kojih 33.2 procenta nisu u mogućnosti ga nađu posao. Tek nekih 7% mladih se odlučuje da pokrene svoj biznis. Slični trendovi su zaptuljeni i u Nišu, gde se beleži visok stop nezaposlenosti. Prema podacima iz strategije za bezbednost grada Niša, stopa nezaposlenosti u gradu je blizu 40% aktivnog stanovništva, a najveći broj nezaposlenih je u starosnoj dobi od 31 do 40 godina (24,4%), odnosno od 19 do 25 godina (21,1%) i od 26 do 30 godine starosti (16,7%).

Mladi su značajno zastupljeni u neformalnoj ekonomiji. Prema Ministarstvu za ekonomiju i regionalni razvoj, bizu 30% mladih od 15- 24 god zaposleno je „na crno“.⁶ Prema podacim iz 2009, gotovo jedna trecina mladih radnika (31,7 odsto) radila je bez ugovora ili na osnovu usmenog dogovora. Mladi koji su rano napustili školu češće su radili bez ugovora o radu u poređenju sa onima koji su završili formalno obrazovanje. Dodatni podaci o pravima po osnovu rada koji proizilaze iz Ankete o radnoj snazi (ARS) iz aprila i oktobra 2009, ukazuju da oko 24 odsto mladih, nisu imali pravo na penziono osiguranje ni zdravstveno osiguranja. Veliki udeo mladih koji su radili bez ugovora o radu, zdravstvenog ili penzionog osiguranja ilustruje stepen neformalne zaposlenosti nedju mladima, koji je vec dokumentovan u kao problem.

Pozicija mladih na tržištu rada dosta je loša. U potrazi za poslom, kao značajna prepreka javlja se problem „prvog posla“, gde mladi upravo zbog ne posedovanja radnog iskustva nisu u prilici da dobiju posao, čak i kada se nudi. Kroz program „Prve šanse“ koji sprovodi Nacionalna služba, značajan broj mladih ljudi uspeva da steke reference koje unapređuju njihovu poziciju na tržištu rada. Nedostatak radnog iskustva nije samo po sebi razlog zašto su

⁴ Strategija za smanjenje siromaštva

⁵ Podaci Anekte o radnoj snazi, Republički zavod za statistiku, april 2012.

⁶ Operational Program for Human Resource development, 2012- 2013, DRAFT, Ministry of Economy and Regional Development;

poslodavci ne pokazuju spremnost da mlade ljude zapošljavaju, problem predstavlja i nekvalitetno obrazovanje koje ne priprema adekvatno mlade ljude za zapošljavanje.

Ovde se prvenstveno izdvajaju dva problema:

1) funkcionalnosti obrazovanja- prema rezultatima PISA testiranja, koje se poslednjih godina rade u Srbiji, mladi imaju čak 2 do 3 godine zaostatak u funkcionalnom znanju za mladima istih godina u drugim delovima Evrope⁷. Takođe, poslodavci izveštavaju da mladima koji izlaze iz formalnog sistema obrazovanja, nedostaju praktične veštine za obavljanje specifičnih radnih aktivnosti vezanih za određene delatnosti ali i veštine zapošljivosti-komunikacije, timskog rada, organizacije, fleksibilnost i prilagodljivost.

2) obrazovanje ne odgovara potrebama tržišta- još uvek u obrazovanju postoje profili za koje nepostoji potreba na tržištu rada. U Nišu, prema podacima izloženim u Strategiji grada Niša, najviše nezaposlenih sa visokom stručnom spremom ima među diplomiranim ekonomistima, pravnicima i doktorima medicine, dok sa srednjim stepena stručne spreme, nezaposlenih je najviše među maturantima gimnazije, ekonomskim tehničarima, pravnicima i frizerima.

Zdravlje

Mladi, kako i odrasli deo populacije u Srbiji, ne prepoznaje u potpunosti značaj brige o sopstvenom zdravlju. Najznačajniji zdravstveni rizici su: pušenje, zloupotreba alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci, nepoznavanje i nedovoljna informisanost o reproduktivnom zdravlju, različitim polno prenosivim infekcijama, HIV-u/sidi, abortusu i sigurnom seksu. Povrede, posebno u saobraćaju, su najčešći razlozi smrtnosti mladih. Niska svest o zdravstveno dogovornom ponašanju i prevenciji, svakako predstavlja značajan problem koji dovodi u pitanje bezbednost mladih, posebno adolescenata. Mnogobrojna istraživanja svedoče o prisutnosti i zastupljenosti identifikovanih problema, dok su trendovi na nacionalnom nivou, dosta slični lokalnim trendovima.

Pušenje – Prema podacima iz Strategije grada Niša, prevalencija pušenja kod mladih uzrasta 15 - 19 godina u Srbiji iznosila je 15,5%, dok je kod studenata taj procenat veći i iznosi oko 24 %. Trendovi su da se granice započinjanja konzumiranja duvana sve više smanjuju, te je više od polovine dečaka i devojčica starosti između 13 i 15 godina probalo je pušenje cigareta, a približno jedna trećina zapalila je svoju prvu cigaretu pre navršene desete godine⁸. Prema podacima takođe iznešenim u ovom dokumentu, lokalni trend u potpunosti prati nacionalni, te su prema istraživanjima Odsek za prevenciju bolesti zavisnosti Uprave za obrazovanje kulturu i sport, procenat mladih u Nišu koji svakodnevno ili povremeno puše do 25%.

⁷ Istraživanje FOSY, New York,

⁸ Strategija bezbednosti grada Niša

Alkoholizam- među mladima konzumiranje alkohola je u porastu, te po podacima Ministarstva zdravlja⁹ oko 25% mladih redovno konzumira alkohol, gde se trendovi iz godine u godinu ne smanjuju. Smatra se da čak 93% mladih od 16 je probalo alkohol najmanje jednom¹⁰. Konzumacija alkohola predstavlja prihvatljiv obrazac u adolescentnoj kulturi. Podaci u Strategiji bezbednosti grada Niša govore da su trendovi u Jugoistočnoj Srbiji izraženiji i da značajno veći procenat adolescenata redovno konzumiraju alkohol nego u drugim delovima Srbije (na primer tri puta veći nego u Vojvodini)¹¹. Prosečna starost prilikom prvog konzumiranja alkohola takođe se pomera iz godine u godinu, te je po istraživanjima iz 2007 ona 14 godina. Konzumacija alkohola, direktno je povezana je sa nasiljem, ali i saobraćajnim povredama. Iako postoji zbrana prodaje i točenja alkohola maloletnim licima, praćenje i sankcionisanje prekšioaca ne sprovodi se sistematično- često na osnovu prijave pojedinaca. Ne postojanje preventivnih programa, kampanja svakako doprinosi da konzumacija alkohola ostaje društveno, kulturološki prihvatljiv obrazac ponašanja.

Narkotici- Kada je reč o zloupotrebi psihoaktivnih supstanci-narkotika, čak 15,1% učenika prvih razreda srednjih škola navodi da su tokom života bar jednom upotrebljavali neku od ilegalnih droga, odnosno psihoaktivnih supstanci. U 17,1% slučajeva učenici iz beogradskih srednjih škola su konzumirali narkotike. Marihuana i hašiš su najkorišćenije ilegalne droge kod nas.² Podaci takođe ukazuju da se granica započinjanja eksperimentisanja i korišćenja narkotika samnjuje i da trenutno iznosi 15 godina. Eksperti smatraju da oko 60% mladih, pre svega srednjoškolaca, je bilo u kontaktu sa drogama. Prema nalazima policije, ove brojke su više i iznosi čak 80%¹² Prema podacima datim u Strategiji bezbednosti, u Nišu čak prvi kontakt sa narkoticima- marihuanom u čak 11% se dešava u prvom razredu srednje škole, dok taj procenat do IV razreda raste do 20,6%. Prema istom izvoru, ostale vrste narkotika probalo je u Nišu u proseku 2,4% ukupnog uzorka- ekstazi, različite vrste tableta, kokain i heroin. Raširena je takođe i kombinacija alkohola sa različitim lekovima.

Reproduktivno zdravlje mladih- kao i u Evropi granica za stupanje u seksualne odnose u Srbiji se pomera na niže iz godine u godinu. Prosečna granica, je 16 godina, mada po nekim istraživanjima, čak 23% dečaka i 4% devojaka stupa po prvi put u seksualne odnose i pre 16 godine. U studentskoj populaciji, tri četvrtine mladića i preko polovine devojaka, godina 19-21 su seksualno aktivni. I pored ovako velike brojke, informisanost i znanje o reproduktivnom zdravlju je izrazito malo. Prema podacima zdravstvene statistike, specifična stopa namernih prekida trudnoće na 1000 žena uzrasta 15-29 godina u 2007.godini je iznosila 11,3%, dok je stopa registrovana u starosnoj grupi žena 25-29 godina 17,7% i u grupi 15-19 godina 3,6%¹³.

⁹ Istraživanje o zloupotrebi psihoaktivnih supstanci među adolescentima u Srbiji 2005, Beograd, Ministarstvo zdravlja, 2006.

¹⁰ Strategija bezbednosti grada Niša

¹¹ Ibid

¹² Dragana Dulić, Svetlana Stanarević, Dragana Matović, Vesna Nikolić, Fund for Open Society (2008) 'Safety of Youth'

¹³ Prema podacima Instituta za javno zdravlje Srbije "Dr Milan Jovanović Batut"

Brojke o prisutnosti seksualno prenosivih bolesti među mladima nedostaju, mada se stručnjaci smatraju da postoje indicije o značajnoj prisutnosti različitih oboljenja u ovoj ciljnoj grupi. Chlamydia, je posebno problem među devojkama, gde po nekim podacima čak 19% devojaka je zaraženo a da to ne zna, dok 42% pati od simptoma. Najnovija istraživanja beleže da su u Srbiji zvanično registrovane 2692 HIV pozitivne osobe, od čega je 33% mladih osoba među novootkrivenim u 2011. godini. Naime, broj osoba za koje se procenjuje da su inficirane je desetostruko veći, i to iznosi da je broj inficiranih negde između 13-26 hiljada ljudi.

Nasilje

Nasilje je sve je pristupnije u društvu, postajući prepoznatljiv obrazac ponašanja među populacijom mladih, što se ne može posmatrati isključivo kao trend koji prati samo Srbiju. Slični problemi postoje u velikom broju evropskih zemalja. Kada govorimo o nasilju među mladima, govorimo pre svega o stopi kriminaliteta među mladima, vršnjačkom nasilju, izloženosti mladih nasilju u porodici i pripadnosti mladih ekstremnim, huliganskim grupama.

Stopa kriminaliteta- do tačnih podataka o učešću mladih u ukupnoj stopi kriminala danas je teško doći. Podaci koji se mogu naći u različitim istraživanjima su raznoliki- od onih koji duboko zabrinu do čak najava nekih trendova smanjenja. Prema istraživačima koji su pripremali izveštaj o Bezbednosti mladih u Srbiji, raspon godišta 14 do 35 godina nosi 90% kriminala i nasilja u Srbiji¹⁴. Za razliku od njih, podatak niške policije govori u prilog tome da od 2006. godine, kada je u Nišu zabeleženo 516 krivičnih dela u kojima su učestvovali maloletnici, ovaj broj je u značajnom opadanju¹⁵. Prema istim izvorima u U 2008. godini zabeležen je naniži procenat učešća maloletničkog kriminala u ukupnom broju krivičnih dela (8,04%), dok se za 2009. godinu očekuje da ovaj procenat bude ispod 8%. Sa druge strane, evidentan je porast vršnjačkog nasilja kod maloletnika u Nišu. Takođe i drugi istraživači navode smanjenje stope maloletničkog kriminala i porast vršnjačkog nasilja.

Vršnjačko nasilje- za razliku od dobrih vesti koje govore u prilog smanjenja stope maloletničkog kriminala, vršnjačko nasilje raste, što je nacionalni trend, koji odgovara situaciji u Nišu.

Prema podacima UNICEF-a, čak 40% mladih je bilo izloženo vršnjačkom nasilju. Značajan broj učenika bio je izložen nasilju predvođenom od strane samih profesora- 41% mladih se žalilo na uvrede, ismejavanja, pretnje i agresivno ponašanje od strane nastavnika. Sve je prisutnije korišćenje novih medija za širenje i promociju vršnjačkog nasilja. Prema podacima istraživanja sprovednih u Nišu- istraživanje o bezbednosti učenika sprovedno na uzorku od

¹⁴ Bezbednost mladih u Srbiji, FOD (2010.)

¹⁵ Strategija o bezbednosti Grada Niša

107 učenika završnih razreda osnovne škole (2008), polovina učenika izjavljuje da se stepen vršnjačkog nasilja povećao. Nasilje u školi poprima sve ozbiljnije oblike, ne ograničavajući se samo na verbalno. Čak 17% anketiranih učenika priznaje da je učestvovalo u nekom od oblika fizičkog nasilja, a svaki deseti je bio žrtva¹⁶. Zabrinjava da je vršnjačko nasilje postalo prihvatljiva matrica ponašanja - više od polovine dece smatra da na je opravdano sukobe rešavati fizičkim nasiljem, što je skoro dvostruko veći procenat od onog koji se beleži na nivou Srbije.¹⁷

Porodično nasilje- prisutno je u društvu i predstavlja problem koji traje. Prema nekim ispitivanjima svaka četvrta žena u Srbiji iskusila je neki oblika nasilja od strane svog pratnera¹⁸. Statistika o prisutnosti nasilja u porodici nedostaje, delom zbog činjenice da je reč o teme koja je još uvek tabu u društvu. Deca i mladi su često žrtve u ovakvim disfunkcionalnim porodicama. Prema istraživanju koje je sprovedeno u sklopu ovog projekta, čak 25% mladih poznaje vršnjake koje trpe porodično nasilje.

Ekstremizima i huliganizam- iako je u društvu opšte prihvaćen stav da se mladi ljudi u značajnoj meri identifikuju i pripadaju nasilnim huliganskim grupama- što donekle treba „zahvaliti“ medijima, novija istraživanja pokazuju da tek 3% mladih pronalaze sebe u identitetu navijačke grupe, verske ili političke grupacije¹⁹. Prema podacima iz niškog MUP-a, obzirom na broj prekršaja, ne može se reći da postoje organizovane grupe koje se bave nasiljem na sportskim manifestacijama, niti da su organizovane etremističke grupe aktivne u Nišu.

Saobraćaj

Kao što je već rečeno, najveći uzrok smrtnosti među mladima jesu povrede i to u velikom broju nastale u saobraćajnim nezgodama. Kod mladih nebezbedno učešće u saobraćaju, često je povezano sa problemima koje nastaju usled vožnje pod dejstvom psihoaktivnih substanci. S'obzirom na činjenicu da novi Zakon o saobraćaju omogućava mladima od 16 godina da budu punopravni učesnici u saobraćaju, moguće je očekivati da će ovaj problem u budućnosti biti izraženiji iako je sad, barem kad je Niš u pitanju, negativan- beleži se smanjenje smrtnosti u nesrećama, iako je povećan broj povreda.

Pored navedenih tema/ prioriteta na koje se treba fokusirati u određivanju strateških pravaca za delovanje, a u cilju unapređenja bezbednosne pozicije mladih u gradu, treba navesti i prepreke koje su u konsultacijama prepoznate kao preduslovi uspeha. Nacionalna dokumenta- kao što su Nacionalna strategija za mlade, Nacionalna strategija za zdravlje mladih, itd, su takođe prepoznate kao značajne prepreke slične teme o kojima su govorilo i u Nišu.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Strategija o bezbednosti Grada Niša

¹⁸ NVO Autonomi ženski centar, www.womenngo.org.rs

¹⁹ Bezbednost mladih, FOD (2010)

Ključne prepreke su sledeće:

1. Nadostatak podataka o problemima opisanim u prethodnom poglavlju;

Problem nepostojanja podataka svakako je nacionalni problem, koji se reflektuje i na lokalni nivo. Za razliku od pojedinačnih tema gde postoje osnovni podaci i redovno praćenje (kao na primer nezaposlenost, zdravlje), postoje teme o kojima se značajnije manje zna i prati (na primer nasilje, broj mladih obuhvaćenih neformalnom ekonomijom, itd). Takođe, često, čak i kada podaci postoje, nisu lako dostupni svim akterima. Činjenica je da tek jasnim sagledavanjem problema na nivou konkretnih podataka, moguće je proaktivno delovati u cilju njihovomg minimiziranja.

2. Nepostojanje koordinacije između različitih aktera, kako u kreiranju akcije, tako i sprovođenju i merenju impakta;

Problem nedostatka koordinisanog delovanja različitih aktera, jeste problem veoma prisutan i na nacionalnom nivou, kao i na lokalnom. Intersektorska saradnja, kada i postoji, često je svedena na nivo protokola, bez suštinske razmene i koordinacije. Kada govorimo o unapređenju pozicije konkretne ciljene grupe, jasno je da od kvaliteta međusobne koordinacije- institucija koje se bave određenim temama/resorima (zdravlje, zapošljavanje, obrazovanje) zavisi i adekvatna usluga i intervencija koja se sprovodi, odnosno impakt.

Ovaj problem je izraženiji kada govorimo o koordinaciji između dva sektora- civilnog sektora i institucija. Predstavnici civilnog sektora naveli su da je ovo pitanje koje zahteva značajno unapređenje. Po njima, postojeće saradnje nisu instiucionalizovne na način koji obezbeđuje kontinuiran i partnerski rad. Često, saradnja zavisi od konkretnih pojedinaca na obe strane koji su zainteresovni da zajedno sprovedu određene aktivnosti/programe.

U cilju postizanja promene za mlade, odnosn omogućavanja punog efekta pojedinačnih mera i intervencija, preporuka stručnjaka, ali i aktera koji su ovom prilikom konsultovani, je da se obezbedi bolja koordinacija ma sledeći način:

a. Mapiranjem postojećih programa/ intervencija- trenutno po različitim pitanjima i civilni sektor i različite institucije kreiranju program koje imaju za cilj da odgovore sličnim potrebama. Nekoordinisano delovanje, vodi rasipanju resursa i/ili smanjenom impaktu.

Mapiranje programa i projekat značajno je ne samo sa aspekta racionalnijeg i efektivnijeg korišćenja raspoloživih resursa, već upravo i sa aspekta obezbeđivanja kvaliteta programa, već i jasnijeg sagledavanja šta se sprovodi, kakav je kvalitet i kakav je efekat.

b. Usaglašavanjem implementacije programa/ intervencija- predstavlja korak dalje od samog mapiranja i podrazumeva usaglašavanja i zajedničko planiranje plana akcije. To zapravo predstavlja partnersko kreiranje intervencije na način na koji svaki akter može pružiti svoj maksimum. U zavisnosti od prirode intervencije, da li je reč o prevenciji ili zaštiti, zavisi koji akter može biti uspešniji u njegovoj realizaciji. Primer, često je upravo civilni setkor

taj koji kreira efektivnije i atraktivnije preventivne programe u oblasti zdravlja mladih i omogućava veći obuhvat mladih, dok su institucije neizbežne u primeni programa zaštite i smanjenje štete.

c. Zajedničko praćenje i savetovanje u kom pravcu definisati akciju- predstavlja finalni korak u zajedničkom koordinisanom delovanju, gde se osim zajedničkog planiranja, vrši i zajedničko praćenje i evaluacija uspeha. Iskustvo civilnog sektora, ne samo na nacionalnom, već i na lokalnom nivou, upravo govori da je partnerstvo u monitoringu i evaluaciji najmanje zastupljeno.

3. Jačanje institucionalnog okvira za vođenje omladinske politike na nivou grada i pojedinačnih opština;

Država je napravila značajan iskorak u prepoznavanju značaja koji mladi ljudi imaju za ekonomski i društveni razvoj zemlje i tu svoju odluku o investiranju u mlade kao najznačajnijem društvenom resusu ozvaničila razvojem politika i institucija na nacionalnom i lokalnom nivou. U poslednjih 5 godina, od uspostavljanja Ministarstva omladine i sporta, značajno je učinjeno kako na izgradnji institucionalne infrastrukture- otvoreno je 135 lokalnih Kancelarija za mlade, donešen je Zakon o mladima, Nacionalna strategija i Nacionalni akcion plan, edukovani su ljudskih resursi i investirano u razvoj omladinskog civilnog sektora u cilju pružanja usluga i razvijanju programa za mlade.

Kada govorimo o gradu Nišu, koji predstavlja značajan obrazovni centar na nacionalnom nivou, razvoj institucionalnog okvira za sprovođenje omladinske politike od posebnog interesa za grad. Naime, institucije na lokalnu – Kancelarije za mlade/ Omladinski klubovi jesu upravo akteri koji omogućavaju koordinaciju aktivnosti i direktan rad sa mladima. Trenutno, u gradu Nišu ne postoji gradska KZM, niti mreža lokalnih KZM u četiri gradske opštine, te je njihovo uspostavljanje jedan od značajnih preduslova i za implementaciju mera vezanih za bezbednost mladih.

Ciljna grupa

U cilju jasnije određivanja pravaca delovanja, bitno je definisati pojam „omladine“, jer u pojedinačnim oblastima definicija mladih se razlikuje. Prema politikama donešenim na nacionalnom nivou- Zakonu o mladima i Nacionalna strategija za mlade, uzrast je ključna odrednica, pa su mladi su osobe uzrasta od 15- 30 godina starosti. U odnosu na osnovni kriterijum određenja mladih- uzrast, moguće je izdvojiti više podgrupa mladih zavisno od konteksta i teme, ali i specifičnih razvojnih potreba, te mlade svrstavamo u tri podgrupe: (1) mladi od 15 do 19 godina, (2) mladi od 20 do 24 godine i (3) najstarija grupa mladih, od 25 do 30 godina.

Sam projekat, kada razmatra poziciju mladih u kontekstu bezbednosti, fokus stavlja na mlade uzrasta 16- 24 godine starosti- one koji su u najvećem broju slučajeva obuhvaćeni institucionalnom brigom. Sa druge strane, u okviru konsultacija, značajan broj predstavnika

institucija, ali i civilnog sektora izneo je mišljenje da se ova granica treba sniziti i da posebno u obalasti preventive programima i intervencijama treba obхватiti i decu- minimum od 12 godine (stariji razredi osmogodišnje škole).

U opštoj populaciji mladih, izdvajaju se posebne grupe mladih koji su prepoznate kao ranjivije u odnosu na ostatak populacije: mladi Romi, mladi isključeni iz obrazovnog sistema, mladi iz institucija – bez roditeljskog staranja, madi iz siromašnih porodica, mladih iz ruralnih sredina, mladi prestupnici, LGBTI populacija.

Upravo ova raznovrstnost različitih podgrupa mladih, koje imaju različite potrebe, govore o nužnosti da se prilikom kreiranja program i intervencija jasno uzrasno definiše ciljna grupa i u skladu sa razvojnim kapacitetima i konkretnim problemima, sam pristup, promocija i intervencije u potpunosti prilagode.

VIZIJA

U skladu sa definisanim opštim ciljem Strategija razvoja grada Niša, koji u svoj fokus stavlja **društveni razvoj**, na sličan način se može odrediti i opšti strateški pravci koji se predlažu u ovom dokumentu, gde se teži *stvoriti podsticajna i bezbedna društvena sredina, u kojoj će mladi moći da iskažu i da zadovolje svoje potrebe za pripadanjem, druženjem, ličnim i profesionalnim razvitkom.*

Na taj način, strateška usmerenja, u potpunosti odgovara definisanoj viziji grada Niša predstavljenoj u dokumentu Strategije bezbednosti-

Niš će postati ekonomski, socijalno i ekološki siguran i bezbedan grad koji permaentno jača institucije za unapređenje bezbednosti, preventivno deluje i adekvatno rešava rizike i pretnje bezbednosti u cilju povećanja kvaliteta života svojih građana (uključujući mlade).

Ovu viziju, kao što i dokument gradske strategije prepoznaje, moguće je ostvari tek sinhronizovanim, partnerskim i koordinisanim delovanjem svih aktera- prepoznatih institucija i civilnog sektora. Kada govorimo o bezbednosti mladih, ova koordinisanost je od suštinskog značaja. U tu svrhu, potrebno je uspostaviti redovni mehanizam saradnje i koordinacije, gde se kao ključni akteri prepoznaje (1) telo za bezbednost koje postoji pri opštini i (2) institucije zadužene za brigu o mladima na nivou grada i pojedinačnih opština. Značajnije uključivanje civilnog sektora bi svakako doprinelo celokupnom uspehu.

STRATEŠKI CILJEVI

1. EKONOMSKA BEZBEDNOST

OPŠTI CILJ 1: Unaprediti ekonomsku poziciju mladih povećanjem zapošljivosti i podrškom (samo)zapošljavanja mladih u privatnom sektoru što predstavlja preduslov za njihov konitnurian profesionalan i ličan rast i razvoj, osećaj bezbednosti i odluku o ostanku u Nišu.

1. Povećanje zapošljivosti mladih ljudi i adekvant pripreme za tržište rada (15/18 do 30god)
2. Podrška zapošljavanja mladih u privatnom sektoru- obezbeđivanjem podrške za zapošljavanje mladih (18- 30) i osnaživanjem mladih za preduzetništvo (15- 30 god)
3. Smanjenje obuhvata mladih neformalnom ekonomijom (od 15- 30 godina)

Specifični ciljevi	Mere/ aktivnosti	Akteri
1. Povećanje zapošljivosti mladih ljudi Cilja grupa:15/ 18 do 30 godina	1.1. Sprovođenje analize o potrebama lokalnog tržišta rada i kratkoročnim projekcijama/potreba poslodavaca;	LS i javne institucije na lokalnu, Ministarstvo prosvete
	1.2. Uskladiti potrebe tržišta rada i obrazovnog sistema u skladu sa ingerencijama L S u obrazovanju, uticanjem na otvaranje obrazovnih profila u okviru srednjoškolskog obrazovanja i određivanjem kvota upisanih studenata, a u odnosu na potrebe lokalnog tržišta rada;	LS, obrazovne institucije na lokalnu, NSZ, civilni sektor, Ministarstvo prosvete
	1.3. Sprovođenje programa kontinuiranog informisanja mladih o trenutnim i projektovanim potrebama tržišta, kao i programa karijernog savetovanja i usmeravanje mladih;	KZM, obrazovne institucije, NSZ, civilni sektor
	1.4. Kreiranje i osnaživanje kapaciteta za međusektorsku saradnju uspostavljanjem stalnog dijaloga i protokola o saradnji različitih aktera	LS, KZM, javne ustanove, obrazovne institucije, NSZ, civilni sektor
	1.5. Kreiranje i sprovođenje programa neformalnog obrazovanja usmerenih na pripremu mladih za radnu situaciju (employability skills)	KZM, NSZ, civilni sektor
	1.6. Kreiranje i sprovođenje različitih programa prekvalifikacije - uvođenje novih profila usklađeno potrebama tržišta	KZM, obrazovne institucije, NSZ, civilni sektor

	1.7. Uspostavljanje kapaciteta za priznavanje neformalnog obrazovanja definisanjem mehanizama saradnje između institucija obrazovnih sistema i započinjanjem sertifikacije programa iz oblasti neformalnog obrazovanja	Obrazovne institucije na lokalnu, Ministarstvo prosvete, NSZ, civilni sektor
	1.8. Uspostavljanje programa radnih praksi, i drugih programa obuke koji odgovaraju potrebama poslodavaca na teritoriji LS ili okolnih LS	NVO, privatne agencije za zapošljavanje, poslodavci, NSZ, donatorski projekti
	1.9. Uspostavljanje saradnje između više LS kako bi se omogućio protok radne snage na tržištu rada ukoliko ima deficitarnih zanimanja	LS, NSZ
	1.10 Uspostavljanje karijernog centra za učenike srednjih škola	LS, NSZ, obrazovne institucije, poslodavci,
2. Podrška zapošljavanja mladih u privatnom sektoru- obezbeđivanjem podrške za zapošljavanje mladih (18- 30) i osnaživanjem mladih za preduzetništvo (15- 30 god)	2.1. Povećati budžetsko izdvajanje i/ ili poreske olakšice za podsticanje zapošljavanja mladih na lokalnom nivou;	LS
	2.2. Uspostavljanje programa preduzetništva u srednjim školama	LS, KZM, obrazovne institucije, civilni sektor, poslovni sektor
	2.3. Uspostavljanje zajedničke saradnje različitih aktera pri pružanju finansijske i stručno- tehničke podrške startovanju i radu preduzetničkih inicijativa mladih	LS, KZM, obrazovne institucije, civilni sektor, poslovni i bankarski sektor, razvojna agencija, postojeći inkubatori
	2.5. Pružanje podrške u organizovanju udruživanja mladih preduzetnika	LS, KZM, civilni sektor, poslovni sektor, Razvojna agencija, inkubatori,
	2.6. Pružanje podrške u uspostavljanju i radu socijalnih preduzeća mladih	LS, KZM, obrazovne institucije, centri za socijalni rad, civilni sektor, poslovni i bankarski sektor
	2.7. Uspostavljanje garancijskog mehanizma, koji bi omogućavao da se kreditiraju mladi po uslovima povoljnijim od redovnih bankarskih uslova	LS, socijalna preduzeća, civilni sektor, Razvojna agencija
	2.8. Unapređenje razvoja i funkcionisanja biznis inkubatora - poboljšanje usluga biznis inkubatora koje daju mladi, korišćenje javnih	LS, univerziteti, civilni sektor

	prostora koji se više ne upotrebljavaju u te svrhe	
	2.9. Uspostavljanje informacionog portala za preduzetnike	LS, KZM, civilni sektor, Razvojna agencija
	2.10. Uspostavljanje multisektorskih panela za korišćenje javnih fondova za razvoj preduzetništva mladih	NSZ, Fond za razvoj, NVO, LS
3. Smanjenje obuhvata mladih neformalnom ekonomijom (15- 30 god)	3.1. Prikupljanje podataka o obuhvatu mladih neformalnom ekonomijom	LS, javne institucije i civilni sektor
	3.2. Unapređivanje rada inspeksijskih službi	LS
	3.3. Informisanje i edukacija mladih o pravima na radu	LS, javne institucije i civilni sektor

2. SOCIJALNA BEZBEDNOST

2.1. Zdravlje mladih

OPŠTI CILJ 2: Unaprediti zdravstveni poziciju mladih od 15- 30 godina u Nišu, obezbeđujući podršku za zdrav psiho- fizički razvoja pojedinca, smanjujući rizike poremećaje zdravlja mladih, razvijajući zdravstvenu zaštitu prilagođenu potrebama i razvojnim specifičnostima različitih grupa mladih .

Specifični ciljevi:

1. Unapređivanje kapaciteta lokalne zajednice i sistema zdravstvene zaštite da odgovori potrebama mladih i pruži adekvatne usluge prevencije i zaštite (15- 30)
2. Unapređivanje i zaštita mentalnog zdravlja mladih (15- 30 godina)
3. Unapređivanje reproduktivnog zdravlja mladih, kao i prevencije i zaštite od polno prenosivih (PP) bolesti i HIV/AIDS (15- 30)
4. Smanjivanje rizika i rizičnih ponašanja mladih od zloupotrebe duvana i drugih psiho aktivnih substanci i pružanje adekvatne podrške i zaštite onima koji su u problemu (15- 30)

Specifični ciljevi	Mere/ aktivnosti	Akteri
1. Unapređivanje kapaciteta lokalne zajednice i sistema zdravstvene zaštite da odgovori potrebama mladih i pruži adekvatne usluge prevencije i zaštite (15- 30)	1.1. Sprovođenje kontinuiranih istraživanja i izveštaja o zdravlju pojedinačnih grupa mladih u gradu Nišu	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, obrazovne institucije, civilno društvo
	1.2. Razvoj funkcionalnih partnerstva i uspostavljanja stalnih mehanizama za koordinaciju aktera iz različitih sektora na nivou grada	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, obrazovne institucije, civilno društvo
	1.3. Mapiranje postojećih pružaoca usluga i programa u zajednici koje su usmerene na zdravlje mladih (teme: mentalno zdravlje, reproduktivno zdravlje i prevencija i zaštita PP, HIV/AIDS,)	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, civilno društvo
	1.4. Otvaranje mreže savetovališta/punktova za mlade koji pružaju usluge informisanja, edukacije i savetovanja iz oblasti zdravlja u sredinama u kojima mladi provode svoje slobodno vreme/ gde se okupljaju (posebno značajno za osetljive grupe)	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, civilno društvo
	1.5. Uspostavljanje info- pointa u zajednici o temama iz oblasti zdravlja, on line savetovanja i otvaranje SOS linija	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, civilno društvo
	1.6. Promovisanje i	

	intenziviranje aktivnog učestvovanja mladih u kreiranju aktivnosti za zdravlje na lokalnom nivou posebno kroz promotivne programe i vršnjačke edukacije i savetovanja	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, civilno društvo
	1.7. Razvijanje novih i unapređivanje kvaliteta postojećih programa vršnjačkog obrazovanja kroz standardizovane obuke i sertifikovane vršnjačke edukatore	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, obrazovne institucije i civilno društvo
	1.8. Razvijanje saradnje sa ustanovama, organizacijama u oblasti kulture, sporta i rekreacije, koji pružaju programe usmerene na kvalitetnije organizovanje slobodnog vremena, što doprinosi zdravlju i promociji zdravih stilova života	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, obrazovne institucije, insitucije kulture, sportska društva i klubovi i civilno društvo
	1.9. Povećati senzitivnost i profesionalne kompetencije zdravstvenih radnika da prepoznaju dodatne potrebe mladih, posebno osetljivih mladih;	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, civilno društvo
	1.10. Jačanje kapaciteta lokalne zajednice/ uspostavljanih lokalnih partnerstava u planiranju, implementaciji, monitoringu i evaluaciji programa prevencije, lečenja i rehabilitacije mladih.	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, obrazovne institucije, civilno društvo
	2.1. Obezbeđvanje stručne podrške (od strane zdravstvenih	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad,

2. Unapređivanje i zaštita mentalnog zdravlja mladih (15- 30 godina)	radnika) koji pružaju usluge savetovanja (diretno i on line savetovanje) u savetovalištimu u zajednici	obrazovne institucije, civilno društvo
	2.2. Razvoj i kontinuirano sprovođenje edukativnog programa neformalnog obrazovanja za srednje škole (radionica, predavanja i tribina) koji se nudi kurikulume (izbor tema) odgovarajuće uzrastu (od I-IV razreda)	LS, KZM, zdravstvene institucije, obrazovne institucije, civilno društvo
	2.3. Razvijanja programa vršnjačke podrške marginalizovanim grupama mladih (OSI, Romi, mladi iz institucija) u cilju bolje inkluzije	LS, KZM, zdravstvene institucije, obrazovne institucije, centar za socijalni rad, civilno društvo
	2.4. Promocija zdravih stilova života i konkretnih programa koji se realizuju u partnerstvu	LS, KZM, zdravstvene institucije, obrazovne institucije, civilno društvo
3. Unapređivanje reproduktivnog zdravlja mladih, kao i prevencije i zaštite od PP bolesti i HIV/AIDS (15- 30)	3.1. Razvijati programe, u partnerstvu- institucija i vršnjačkih grupa/ civilnog sektora, usmerenih na pružanje usluga informisanja i edukovanja mladih na teme prevencije i zaštite reproduktivnog zdravlja	LS, KZM, javne institucije i civilni sektor
	3.2. Promovisanje redovne zdravstvene kontrole i organizovanje promotivnih aktivnosti odlaska na sistematske preglede (ginekolog, urolog)	KZM, zdravstvene ustanove, obrazovne institucije, civilni sektor
	3.3. Mobilisati roditelje, medije, udruženja građana i lokalne zajednice da utiču na javno mnjenje i promovišu značaj prevencije u odnosu na reproduktivno zdravlje.	KZM, zdravstvene ustanove, obrazovne institucije, civilni sektor
	3.4. Proširivati pristup zdravstvenim službama	LS, KZM, zdravstvene i obrazovne ustanove, civilni

	prilagođenim potrebama mladih, uključujući promovisanje dobrovoljnog testiranja i savetovanja, negu i službe podrške u oblasti PPI i HIV/AIDS;	sektor
	3.5. Razvijati programe u zajednici dostupne marginalizovanim grupama mladih (Romi, mladi bez roditeljskog staranja, LGBTI populacija, maloletne seksualne radnice itd), koji nisu obuhvaćene obrazovnim/zdravstvenim sistemima	LS, KZM, centar za socijalni rad, civilni sektor
4. Smanjivanje rizika i rizičnih ponašanja mladih od zloupotrebe duvana i drugih psiho aktivnih supstanci i pružanje adekvatne podrške i zaštite onima koji su u problemu (15- 30)	4.1. Sprovoditi kontinuiranu kampanju i edukativne programe (radionice, predavanja i tribine) o uticaju i posledicama od korišćenja psihoaktivnih supstanci u okviru obrazovnih institucija, savetovališta u zajednici , na mestima gde se okupljaju mladi	LS, KZM, obrazovne i zdravstvene institucije i civilni sektor
	4.2. Uvesti mere nadzora sprovođenja mera zabrane prodaje alkohola, izgradnje kockarnica na mestima u neposrednom okruženju obrazovnih institucija, itd.	LS, KZM, MUP, obrazovne institucije
	4.3. Unapređivanje i promocija usluga koje institucije nude mladima - zavisnicima	LS, KZM, MUP, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, civilno društvo
	4.4. Razvoj i promocija programa vršnjačke podrške mladima u problemu u cilju njihove reintegracije	LS, KZM, zdravstvene institucije, centri za socijalni rad, civilno društvo

2.2. Nasilje

OPŠTI CILJ 3: Unaprediti ličnu bezbednost mladih od 15 - 30 god starosti razvojem lokalnih kapaciteta za praćenje problema nasilja i nebezbednog učešća mladih u saobraćaju, kao i kapaciteta za razvoj i implementaciju konkretnih mera - preventivnih i zaštitnih programa usmerenih ka mladima, roditeljima i drugim akterima u zajednici, podižući na taj način bezbednosnu kulturu kako mladih tako i građana Niša u celini.

Specifični ciljevi:

1. Izgraditi lokalne kapacitete za istraživanje, praćenje i razvoj interventnih programa i mera usmerenih na probleme nasilja među mladima i nebezbednog ponašanja mladih u saobraćaju
2. Sprovoditi programe / usluge usmerene na prevenciju i zaštitu mladih od nasilja i povećanja bezbednosti učešća u saobraćaju
3. Unapređivati bezbednosnu kulturu među mladim ljudima, roditeljima, nastavnicima, omladinskim radnicima kroz aktivnu promociju na lokalnom nivou

Specifični ciljevi	Mere/ aktivnosti	Akteri
1. Izgraditi lokalne kapacitete za istraživanje, praćenje i razvoj interventnih programa i mera usmerenih na probleme nasilja među mladima i nebezbednog ponašanja mladih u saobraćaju	1.1. Integrisanje problema nasilja u lokalne strategije koje tretiraju oblasti obrazovanja, javnog zdravlja, borbe protiv siromaštva, održivog razvoja, rodne ravnopravnosti itd.	LS, KZM, javne institucije
	1.2. Unapređivanje sistema za prikupljanje i analizu podataka i izveštavanja o učestalosti i svim vidovima nasilja nad mladima i među mladima i obebeđivanje lokalne finansijske podrške	LS, KZM, javne institucije
	1.3. Uspostavljanje mehanizama za koordinaciju i zajednički rad institucija na lokalnom nivou koje se bave mladima/ različitim podgrupama mladih i problemom nasilja - kako u procesu kreiranja mera, implemetacija, tako i praćenja i evaluacije efekata	LS, KZM, lokalne obrazovne i zdravstvene ustanove, centri za socijalni rad, civilno društvo
	1.4. Mapiranje postojećih usluga i	LS, KZM, javne institucije

	programa i unaprediti evaluacione mehanizme za mernenje uspeha projekata i programa/mera koji se sprovode usmereno na smanjenje nasilja i bezbednog učešća u saobraćaju	
	1.5. Obezbediti dodatne licencirane obuke i materijale za sve one koji rade u delovima sistema koji se bave mladima i problemima nasilja.	LS, KZM, lokalne obrazovne i zdravstvene ustanove, centri za socijalni rad, civilno društvo
	1.6. Uspostavljanje službi za pružanje sveobuhvatne podrške na nivou lokalne zajednice mladima koji su doživeli nasilje.	LS, KZM, Centri za socijalni rad, MUP, obrazovne i zdravstvene institucije i civilni sektor
	1.7. Uspostavljanje mreže omladinskih radnika kao podrške unapređenju stanarda rada pružaoca usluga za mlade	KZM, NAPOR, institucije koje pružaju usluge za mlade, Minstarstvo omladine i sporta
	1.8. Obezbediti dodatno finansiranje razvoja ponude programa za mlade koji omogućavaju strukturisano provođenje slobodnog vremena – sport, kultura, neformalno obrazovanje	LS, KZM, institucije kulturne, e
	1.9. Usvajanje na nivou grada procedura i mehanizama za beleženje nasilja u školama i preduzimanje mera zaštite	LS, KZM, Centri za socijalni rad, MUP-a, obrazovne i zdravstvene institucije i civilni sektor
	1.10 Uspostavljanje protokola o saradnji centra za socijalni rad i civilnog sektora o upućivanju maloletnih prekršioca na društveno koristan rad u zajednici	KZM, MUP, Centri za socijalni rad i civilni sektor
2. Sprovoditi programe / usluge usmerene na prevenciju i zaštitu mladih od nasilja i povećanja bezbednosti učešća u saobraćaju	2.1. Obučavanje nastavnika i školskog osoblja o nasilju, o veštinama komunikacije, o otvorenom dijalogu između dece i odraslih i o preventivnoj ulozi školskih pravila.	LS, KZM, obrazovne institucije i civilni sektor, Ministarstvo prosvete
	2.2. Obučavanje nastavnika i školskog osoblja o primeni Posebnog protokola za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno – vaspitnim ustanovama	LS, KZM, MUP, Centri za socijalni rad, obrazovne institucije i civilni sektor

2.3. Razvoj efikasnijih programa podrške za roditelje o nasilju među mladima	KZM, Centri za socijalni rad, obrazovne institucije i civilni sektor, Ministarstvo socijale
2.4. Izgradnja kapaciteta Timova za zaštitu dece od nasilja za uspostavljanjem saradnje i kvalitetnijem uključivanjem u rad Saveta roditelja, đačkih pralamenata, omladinskog civilnog sektora	LS, KZM, Centri za socijalni rad, MUP-a, obrazovne i zdravstvene institucije i civilni sektor
2.5. Sprovođenje programa neformalnog obrazovanja mladih o nenasilnim metodama veštinama komuniciranja i nenasilnoj komunikaciji	KZM, obrazovne institucije i civilni sektor
2.6. Sprovođenje programa vršnjačkog obrazovanja i savetovanja na temu vršnjačkog nasilja	KZM, obrazovne institucije i civilni sektor
2.7. Podsticanje aktivizma mladih kroz učešće u programima omladinskog civilnog sektora i omogućiti aktivno učešće u donošenju odluka na nivou škole i lokalne zajednice	KZM, obrazovne institucije, civilni sektor
2.8. Podržavati i osnaživati rad đačkih parlamenata i njihovo udruživanje	KZM, obrazovne institucije, civilni sektor
2.9. Širenje mreže školskih policajca	LS, MUP, obrazovne institucije
2.10. Sprovođenje programa u zajednici usmerenih na rad sa podgrupama mladih sklonih nasilju (navijačke grupe)	LS, KZM, civilni sektor
2.11. Razvijati i unapređivati sposobnost stručnjaka u svim sektorima za rad sa počiniocima nasilja.	LS, KZM, lokalne obrazovne i zdravstvene ustanove, centri za socijalni rad, civilno društvo
2.12. Razvijati i kontinuirano obučavati za prepoznavanje nasilja i pomoć žrtvama nasilja u porodici;	LS, KZM, lokalne obrazovne i zdravstvene ustanove, centri za socijalni rad, civilno društvo

	2.13. Sprovođenje programa neformalnog obrazovanja o bezbednom učešću u saobraćaju	LS, KZM, MUP, obrazovne institucije i civilni sektor
3. Unapređivati bezbednosnu kulturu među mladim ljudima, roditeljima, nastavnicima, omladinskim radnicima kroz aktivnu promociju na lokalnom nivou	3.1. Promovisanje prevencije nasilja putem medijskih kampanja za promenu navika, ponašanja i postojećih društvenih normi, na svim nivoima.	LS, KZM, MUP, obrazovne institucije i civilni sektor
	3.2. Senzibilizacija javnog mnjenja-roditelja i medija u vezi sa uzrocima nasilja, kao i razvijanje svesti i odgovornosti o ovom problemu u populaciji koja je najviše izložena riziku	LS, KZM, MUP, obrazovne institucije i civilni sektor
	3.3. Promovisati primere dobre prakse u unapređivanju položaja mladih i rešavanju problema nasilja.	LS, KZM, MUP, obrazovne institucije i civilni sektor
	3.4. Senzibilizacijama mladih o posledicama nebezbednog učešća u saobraćaju	LS, KZM, MUP, obrazovne institucije i civilni sektor